

ISSN (Print) 2616-7174
ISSN (Online) 2663-2500

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ЖУРНАЛИСТИКА сериясы

JOURNALISM Series

Серия **ЖУРНАЛИСТИКА**

№1(130)/2020

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2020

Nur-Sultan, 2020

Нур-Султан, 2020

Бас редакторы **Қайрат Сак**
филология ғылымдарының кандидаты, профессор (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Серік Тахан** *филол. ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)*
Бас редактордың орынбасары **Гүлнар Кендірбай** *PhD (АҚШ)*

Редакция алқасы

Алдабергенов Қырықбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Асанов Қойлыбай	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбдіманов Өмірхан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әбішева Вера	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Әшірбекова Гүлмира	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (АҚШ)
Дзялошинский Иосиф	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Жақып Бауыржан	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Жусупова Алматы	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Ирназаров Кудрат	т. ғ. д., проф. (Өзбекстан)
Корконосенко Сергей	саяси ғ. д., проф. (Ресей)
Қара Әбдіуақп	т. ғ. д., проф. (Түркия)
Қозыбаев Сағымбай	т. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Лебедева Татьяна	ф. ғ. д., проф. (Франция)
Нұртазина Роза	саяси ғ. д., проф. (Қазақстан)
Омашев Намазалы	ф. ғ. д., проф. (Қазақстан)
Ризун Владимир	ф. ғ. д. проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Қазақстан)
Сердәлі Бекжігіт	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Есдәулетов Айтмұханбет	ф.ғ.канд., доцент (Қазақстан)
Тоқтағазин Мұратбек	ф. ғ. к., проф. м.а. (Қазақстан)
Халилов Әбдіғани	PhD, проф. (Қырғызстан)
Ченгел Хулия Касапоғлы	PhD, проф. (Түркия)
Шайхитдинова Светлана	филос.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалахметов Ғаділбек	Халықаралық Еуразиялық телевидение және радио академиясының академигі (Қазақстан)
Шестеркина Людмила	ф. ғ. д., проф. (Ресей)
Шульцман Петр	өнертану ғ. к., доцент (Қазақстан)

Жауапты хатшы: **Гүлжазира Ертасова**

Компьютерде беттеген: **Гүлсім Базылхан**

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 402 каб.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ЖУРНАЛИСТИКА сериясы
Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК.
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27. 03. 2018 ж. №16995-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 25 дана.
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1,
тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Kairat Sak**
Candidate of Philology, Professor (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Serik Takhan** *Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)*
Deputy Editor-in-Chief **Gulnar Kendirbai** *PhD, Professor (USA)*

Editorial board

Aldabergenov Kyrykbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Asanov Koilybay	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abdimanov Omirkhan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Abisheva Vera	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Ashirbekova Gulmira	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Brown Michael	PhD, Prof. (USA)
Dzylashinski Iosif	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Jakyp Baurjan	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhussupova Almatay	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Irnazarov Kudrat	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Uzbekistan)
Korkonosenko Sergei	Doctor of Political Sciences, Prof. (Russia)
Kara Abdulvahap	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Turkey)
Kozybayev Sagymbai	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Lebedeva Tatiana	Doctor of Philology, Prof. (France)
Nurtazina Roza	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Omashev Namazaly	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Rizun Volodymyr	Doctor of Philology, Prof. (Ukraine)
Syed Agil bin Shekh	PhD, Prof. (Malaysia)
Saubayev Madiyar	PhD, Prof. (Kazakhstan)
Bekzhigit Serdaly	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Yesdauletov Aitmukhanbet	Candidate of Philology, Associate Prof. (Kazakhstan)
Toktagazin Muratbek	Candidate of Philology, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Khalilov Abdygani	PhD, Prof. (Kyrgyzstan)
Çengel Hülya Kasapoglu	PhD, Prof. (Turkey)
Shaikhitdinova Svetlana	Doctor of Philosophy, Prof. (Russia)
Shalakhmetov Ghadilbek	Academician of the International Eurasian Academy of Television and Radio (Kazakhstan)
Shesterkina Ludmila	Doctor of Philology, Prof. (Russia)
Shultsman Petr	Candidate of Art, Assoc. Prof. (Russia)

Executive Secretary: **Guljazira Yertassova**

Computer layout: **Gulsim Bazylkhan**

Editorial address: 2, K.Satpayev str., of.402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008

Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. JOURNALISM Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity off economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University», Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No 16995-Ж from 27.03. 2018.

Periodicity: 4 times a year Circulation: 25 copies

Address of printing house: 13/1, Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N. Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор: **Кайрат Сак**
кандидат филологических наук, профессор (Казахстан)

Зам. главного редактора: **Серик Тахан** доктор филологических наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора: **Гульнар Кендирбай** PhD (США)

Редакционная коллегия

Алдабергенов Кырыкбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Асанов Койлыбай	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абдиманов Омирхан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Абишева Вера	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Аширбекова Гульмира	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Браун Михаил	PhD, проф. (США)
Дзялошинский Иосиф	д. ф. н., проф. (Россия)
Жакып Бауыржан	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Жусупова Алматы	к. ф. н., доцент (Казахстан)
Ирназаров Кудрат	д. ист. н., проф. (Узбекистан)
Корконосенко Сергей	д. полит. н., проф. (Россия)
Кара Абдиуакап	д. ист. н., проф. (Турция)
Козыбаев Сагимбай	д. ист. н., проф. (Казахстан)
Лебедева Татьяна	д. ф. н., проф. (Франция)
Нуртазина Роза	д. полит. н., проф. (Казахстан)
Омашев Намазалы	д. ф. н., проф. (Казахстан)
Ризун Владимир	д. ф. н., проф. (Украина)
Саид Агил бин Шех	PhD, проф. (Малайзия)
Саудбай Мадияр	PhD, проф. (Казахстан)
Сердали Бекжигит	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Есдаулетов Айтмуханбет	к.ф.н., доцент (Казахстан)
Токтагазин Муратбек	к. ф. н., асс. проф. (Казахстан)
Халилов Абдигани	PhD, проф. (Киргизстан)
Ченгел Хулия Касапоглу	PhD, проф. (Турция)
Шайхитдинова Светлана	д. филос. н., проф. (Россия)
Шалахметов Гадильбек	академик Международной Евразийской академии телевидения и радио (Казахстан)
Шестеркина Людмила	д.ф.н., проф. (Россия)
Шульцман Петр	к. искусств. н., доцент (Казахстан)

Ответственный секретарь: Гульжазира Ертасова

Компьютерная верстка: Гульсим Базылхан

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. К.Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413) E-mail: vest_journalism@enu.kz

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ЖУРНАЛИСТИКА
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК.
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16995-Ж от 27. 03. 2018 г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 25 экземпляров.
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

ЖУРНАЛИСТИКА ТАРИХЫ

- Әшірбекова Г.Ш., Ертасова Г.Қ.* Мұстафа Шоқай публицистикасының жанрлық ерекшеліктері 8-15
- Ермаганбетова З.Н.* Қызылорда облыстық газеті кеңестік кезеңде 16-22

ӘЛЕМ ЖУРНАЛИСТИКАСЫ

- Высоцкая И.В.* Журналистердің кәсіби тілін зерттеу мәселелері 23-32

БАҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМ

- Тергембаева К.И., Топлу М.* Коронавирус туралы ақпараттың қоғамдық санаға ықпалы 33-39

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

- Бельдибекова А.Т.* «Балапан» телеарнасындағы анимациялық фильмдердің көркемдік құралдары 40-48

PR ТЕХНОЛОГИЯ

- Қасенов С.Т., Абдуллина Л.И.* Туризм индустриясындағы мәдени қатынастарды трансляциялау тәсілдері 49-57
- Темирбаева Ж., Рыстина И.* Бедел капиталы ұғымы және негізгі өлшемдері 58-66

ЖАҢА МЕДИА

- Есенбекова Ұ.М., Тахан С.Ш.* Жарнамалық коммуникацияда трансмедиялық технологияларды қолдану ерекшеліктері 67-72
- Молдабаев Х.С., Мехмет С.Т.* Жаңа медиа жағдайындағы аймақтық телеарналардың трансформациясы 73-78
- Шайкенова А., Тілеубай Т.* Жаңа медианың аудиториясы: өзгерістер мен бәсеке 79-84

Contents

HISTORY OF JOURNALISM

- Ashirbekova G.Sh., Yertassova G.K.* Genre features of publicism of Mustafa Shokay 8-75
Yermaganbetova Z.N. Kyzylorda regional newspaper is in the soviet period 16-22

WORLD JOURNALISM

- Vysotskaya I.V.* The problems of the research on the professional language of journalists 23-32

THE MEDIA AND SOCIETY

- Tergembayeva K.I., Toplu M.* The influence of coronavirus information on public consciousness 33-39

TV AND RADIO JOURNALISM

- Beldibekova A.T.* The artistic tools of animated films on the channel «Balapan» 40-48

TECHNOLOGIES PR

- Kasenov S.T., Abdullina L.I.* Cultural broadcasting techniques in the tourism industry..... 49-57
Temirbayeva Zh., Rystina I. The concept and main criteria of reputation capital 58-66

NEW MEDIA

- Yessenbekova U.M., Takhan S.* Features of the use of transmedia technologies in advertising communication 67-72
Moldabayev Kh.S., Mehmet S.T. Transformation of regional television channels in the context of the development of new media 73-78
Shaykenova A., Tleubay T. New media Audience: the change and competition 79-84

Содержание

ИСТОРИЯ ЖУРНАЛИСТИКИ

<i>Аширбекова Г.Ш., Ертасова Г.К.</i> Жанровые особенности публицистики Мустафа Шокая	8-15
<i>Ермаганбетова З.Н.</i> Кызылординская областная газета в советский период	16-22

МИРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА

<i>Высоцкая И.В.</i> Проблемы изучения профессионального языка журналистов	23-32
---	-------

СМИ И ОБЩЕСТВА

<i>Тергембаева К.И., Топлу М.</i> Влияние информации о коронавирусе на общественное сознание	33-39
--	-------

ТЕЛЕРАДИОЖУРНАЛИСТИКА

<i>Бельдибекова А.Т.</i> Художественные инструменты анимационных фильмов на телеканале «Балапан»	40-48
--	-------

ТЕХНОЛОГИИ PR

<i>Касенов С.Т., Абдуллина Л.И.</i> Приемы трансляции культурного сообщения в индустрии туризма	49-57
<i>Темирбаева Ж., Рыстина И.</i> Понятие и основные критерии репутационного капитала	58-66

НОВЫЕ МЕДИА

<i>Есенбекова У.М., Тахан С.Ш.</i> Особенности использования трансмедийных технологий в рекламной коммуникации	67-72
<i>Молдабаев Х.С., Мехмет С.Т.</i> Трансформация региональных телеканалов в условиях развития новых медиа	73-78
<i>Шайкенова А., Тлеубай Т.</i> Аудитория новых медиа: изменения и конкуренция	79-84

ЖУРНАЛИСТИКА ТАРИХЫ / ИСТОРИЯ ЖУРНАЛИСТИКИ /
HISTORY OF JOURNALISM

XFTAP 19.51.09

Г.Ш. Әшірбекова¹, Г.Қ. Ертасова²

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: ¹ashirbekova_75@mail.ru, ²guljaz-1105@yandex.kz)

Мұстафа Шоқай публицистикасының жанрлық ерекшеліктері

Аңдатпа. Мақалада М. Шоқайдың қайраткерлік тұлғасын тану және ұлт тарихындағы саяси көзқарастарын бүгінге жеткізген ғылыми еңбектер жайлы сөз етіледі. М. Шоқайдың өмірі мен шығармашылығы туралы ғылыми еңбектеркезеңдік тұрғыдан қарастырылады. Шоқайтанушы ғалымдардың ізденістері мен мұрағат материалдары жайлы мәліметтер келтіріледі.

М. Шоқай мұраларының саяси, әлеуметтік мәні айқындалып, шығармашылығы жанрлық тұрғыдан талданады.

Сонымен бірге әр жылдары баспасөз ісін ұйымдастыру мен қоғамдық-саяси көзқарастарын айқындайтын мақалалары, хаттарының проблемалық қырлары сөз етіледі. М. Шоқайдың «Бірлік туы», «На рубеже», «Йени Түркістан», «Яш Түркістан» басылымдарында жасаған қызметі мен мақалаларына шолу жасалады. Қайраткер публицистің хаттары мен олардың мазмұнына байланысты көзқарастар мен пікірлер сарапталады.

Түйін сөздер: Мұстафа Шоқайдың публицистикасы, саяси хаттар, газет басылымдары, қоғамдық журналдар, ғылыми еңбектері.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2020-130-1-8-15>

Түсті: 26.02.20 / **Қайта түзетілді:** 03.02.20 / **Жарияланымға рұқсат етілді:** 17.03.20

Қазақ тарихындағы ұлт санасын оятуға деген талпыныс, белсенді күрес Алаш арыстарының есімімен тығыз байланысты. Қазіргі таңда алаштану мәселесі оның ішінде жеке тұлғалардың өмірі мен қайраткерлік болмысын айқындайтын зерттеу еңбектері көптеп жарық көруде. «Ұлт тарихын қоғамда орын алған, оқиғалармен емес, оны жасаушы тұлғалар арқылы тануымыз керек» деген ғалым Қ. Салғараұлының пікіріне жүгінсек, біз енді ғана тұлғатану мәселесімен айналысудамыз. Елі үшін өз өмірін қиған арыстардың қызметі мен шығармашылығы бүгінгі ұрпаққа үлгі-өнеге. Туған жерінен қуғындалып, сұрқия саясаттың құрбанына айналған М. Шоқай тағдыры бүгінгі жастардың бойына отан-сүйгіштік сезімін ұялатары сөзсіз.

М. Шоқай туралы сөз еткенде ең алдымен еске түсетіні, ол туралы деректердің тек тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары ғана жария болғандығы дер едік. Оған дейінгі тарих және оны жасаушылардың М. Шоқай туралы теріс пікірде болып келгендігін білеміз. Бұл туралы Ә. Әлімжанов бірқатар мәселелерді айта келіп, «Мұстафа туралы шындықты бастан-аяқ білгісі келген адам ...аса көрнекті түрік тарихшы-публицисі Хасен Оралтайдың

кітабын оқысын (Стамбол, 1986ж.). Мұстафа Шоқайдың өміріне арналған зерттеулер неше қайтара Оксфорд баспаларында шықты (соңғы рет 1986 ж.), Берклиде (1960 ж. Калифорния, АҚШ), Кембридж (1957, 1964 ж.ж.) жарық көрді, талай мәрте Берлинде, Парижде, Мюнхенде (1950, 1960 ж.ж.), Кельнде (1962 ж.), Нью-Йоркте (1957 ж.) жарияланды» [1, 47] - деп жазады. Аталған еңбектермен танысу мүмкіндігінің жоқтығына байланысты біз М. Шоқай мұраларының қазақ оқырмандарына жету жайын сөз етпекпіз.

Қазақ журналистикасының тарихы тәуелсіздікке дейінгі жылдарда біржақты көзқараспен, кеңестік биліктің қатаң бақылауымен жазылды. Азаттық алған алғашқы жылдары ғалымдар мен ізденушілердің бас қоя зерттеген саласы Алаш зиялыларының өмірі мен еңбектері. Мұстафа жайлы алғашқы сөзді біздің топшылауымызша 1991 жылы «Қазақ әдебиеті» газетінде Ә. Әлімжанов «Мұстафа Шоқай!.. Ол кім?» атты мақаласында айтты. Онда М. Шоқайдың «Бірлік туы» газетін ұйымдастыру мен шығарудағы мақсаты, саяси бағыт-бағдары сөз етіледі. М. Шоқай туралы танымдық, ғылыми мақалалар «Ана тілі», «Қазақ әдебиеті», «Егемен Қазақстан», «Түркістан» газеттерінде жариялана бастайды.

М. Шоқайдың Түркістан тағдырына байланысты пікірлерін елге етене таныстырған еңбек Б. Қошым-Ноғай Серікбайұлының «М. Шоқай. Түркістанның қилы тағдыры» атты кітабы дер едік. Алғы сөзін Ә. Әлімжанов жазған бұл еңбекте Мұстафа Шоқайдың өмір жолы, шығармашылығы, сөйлеген сөздері мен естеліктері жинақталған. Кітап соңында түсінік беріліп, аталған туындылардың қайда жарық көргені туралы мәліметтер келтіріледі. Кітапта М. Шоқайдың «Түркістан», «Автономиядан азаттыққа!», «Қазақ жеріндегі ашаршылық» атты мақалалары мен 1936 жылы Берлин қаласында Түркістан жастарының алдында сөйлеген сөзі, «Кеңестер билеген Түркістан», 1917 жыл естеліктерінен үзінділер берілген. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында бұл еңбектің оқырман үшін маңызы өте жоғары болғанын білеміз. Кітапта жарық көрген мақалаларды сол кездегі бірқатар басылымдар қайта көшіріп беріп отыруы осыған дәлел. Мәселен, «Ана тілі», «Азат» газеттерін атап өтуге болады.

1996 жылы «Рауан» баспасынан Қ. Аллаберген, Ж. Нұсқабайұлы, Ф. Оразайдың «Қазақ журналистикасының тарихы» [6] атты оқу құралында М. Шоқай шығарған «Бірлік туы» газеті жайлы мәліметтер беріледі.

1997 жылы Стамбұлдан Ә.Такенов, М. Қойгелдиевтің құрастыруымен шыққан «Мұстафа Шоқай. Мария Шоқай (естеліктер)» кітабы. Бұл еңбектің М. Шоқай тұлғасын терең тануға, кейбір көзқарастарды тиянақтауға септігі тигені шындық. Аталмыш еңбек көптеген шоқайтанушылардың дерек көзіне айналды.

1999 жылы әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік Ұлттық университетінің тарихи-зерттеу орталығы М. Шоқайдың таңдамалы шығармалар жинағын «Қайнар» баспасынан шығарады. Бұл еңбекті құрастырып дайындаған А. Нүсіпхан М. Шоқайдың өмірі мен әртүрлі басылымдар жазған мақалаларын, естеліктерін үш томға жинақтайды. Аталған еңбектерде М. Шоқайдың халықаралық тақырыпқа байланысты жазған мақалаларын ерекше атауға болады. Әлемдегі мемлекеттер арасындағы қарым-қатынас жайында сараптама-ларын береді. «Ұлы Антанта» одағы және Еуропа елдері арасындағы жағдайды қарапайым оқырманға түсіндіреді. Сондай-ақ қайраткер «Яш Түркістанның» әр жылдары шыққан нөмірлеріне сараптама ретінде «Яш Түркістанның 8 жасқа толуына орай», «Яш Түркістанның 9-шы жылы» [2, 76] атты мақалаларынан оның баспасөзге қаншалықты мән бергенін байқауға болады.

Тәуелсіздіктің алғашқы он жылдығы тарихты тануға, ақтаңдақтар ақиқатын ашуға, тыйым салынған мұрағат материалдарын жарыққа шығаруға арналды. Осы жылдары М. Шоқайдың таңдамалы шығармалар жинағын (аударып, құрастырған Айтан Нүсіпхан, 1-2 том, Алматы, «Қайнар», 1998-1999), Архан Кыдырәлінің «Мұстафа Шоқай: өмірі, танымы, күресі» (Анкара, 2001 түрік тілінде) атты еңбектерді ерекше атап өтер едік.

М. Шоқайдың өмірі мен шығармашылығы, оның қайраткерлік қызметі жайлы мұрағат материалдарын сараптаған ғылыми еңбек қандасымыз А. Қараның «Мұстафа Шоқай» атты 2004 жылы «Арыс» баспасынан шыққан кітабы [3]. А. Қара Еуропа тілдерінде жазылған, түрлі шетелдік мұрағаттарда сақталған құжаттарды алғаш рет ұсынып, қазақ оқырмандарын Шоқайдың беймәлім қырымен таныстырады. Кітап «Отанда», «Шет елде», «Баспасөз саласындағы қызметтері» атты бөлімдерден тұрады. М. Шоқайдың өмірі, саяси күрескерлік келбеті, шығармашылығы, библиографиялық көрсеткіш берілген. А. Қара М. Шоқайдың саяси көзқарастарының қалыптасуын, оның өміріне қатысты мұрағат материалдарын сараптаған. Әсіресе «Париждегі алғашқы күндер және орыс демократтарымен байланыс», «Түркістан Ұлттық Одағы», «Прометей одағы», «Шоқай өлтірілді ме?» атты тақырыптарымен берілген зерттеуде М. Шоқайдың жан-жақты тұлғасы айқындалады.

М. Шоқай мұраларын танытудағы тың серпілістер 2000 жылдардан басталады. Мерзімді баспасөз, ғылыми басылымдар және шоқайтанушы ғалымдар мен ізденушілер, тарихшы ғалымдардың М. Шоқайдың өміріне қатысты пікірлері мен еңбектері жиі жарық көре бастады. Соның ішінде Ә.Таразидің «Мұстафа Шоқай» атты романын ерекше атауға болады. Ғылыми бағыттағы ізденістер тарих ғылымдарының докторы, профессор Қ.Есмағамбетовтің «Әлем таныған тұлға» [4] атты еңбегімен толықты. Бұл еңбек шоқайтану ғылымына қосылған сүбелі үлес десек қателеспейміз.

М. Шоқайдың қайраткерлік тұлғасы мерзімді баспасөз беттерінде жарық көрген мақалаларынан және өткір саяси сараптамаларынан айқын көрінеді. Олай дейтініміз, Алаш арыстары сол кезеңнің қитұрқы саясаты туралы пікірлерін бұқара халыққа түсіндірудің бірден-бір жолы баспасөз екенін жақсы түсінді. Қазақ журналистикасының тарихында осындай мақсатта бірнеше газет-журналдардың жарық көргені сөзіміздің дәлелі. Алдымен 1907 жылы «Серке», 1910 жылы «Қазақстан» газеттері, 1911 жылы «Айқап» журналы, 1913 жылы «Қазақ», 1915 жылы қолжазба «Садақ» журналы, 1916 жылы «Алаш», 1917 жылы «Сарыарқа», «Бірлік туы», 1918 жылы «Жас азамат» газеттері мен «Абай» журналы алмағайып кезеңде халық санасын оятуға белсенді түрде қызмет етті. Мерзімді баспасөзді ұйымдастырушыларға жарыққа шыға салысымен тоқтатып тастау, қатаң бақылауда болу, жиі тексеру мен жауап беру оңай болмағанын тарихтан білеміз. Соған қарамастан елдегі саяси жағдайды түсіндіріп, қазақ жұртының ел болып бірігуіне, мемлекет құруына күш салды.

М. Шоқайдың саяси көзқарасы осындай қиын кезеңдерде шыңдала түсті. Бұл туралы шоқайтанушы Ә. Қара «Ташкентте лицейде оқып жүргенде Шоқай қоғамның құқықтық және мәдени өміріне қатысты көп нәрсені жақыннан бақылады. Оның рухани салада өсіп-кемелденуіне башқұрттан шыққан атақты фольклорист ғалым Әбубәкір Диваев көп әсер етті» [3, 17] - деп жазады. Диваевпен жақын араласа жүріп, ол «Қазақ» газетінің 1915 жылы 31 қазандағы №156 санында М. Шоқай «Әбубәкір Диваев» атты мақала жариялайды. Шағын ғана мақалада ғалымның қазақ фольклорын зерттеудегі еңбектерін жұртшылыққа таныстыра келіп: «Биыл Әбубәкір мырзаның бұл қызметіне 25 жыл толды. Газеттің қысқа жолында бұл кісінің бізге қанша пайда келтіргенін айтып шығып болмайды. Бұл жазып отырғанымыз жұртымыздың дос адамына орны келген жерде сәлем беріп өтейік деген. Және бір-екі сөз. Ташкентте оқып жүрген азын-аулақ қазақ балаларына Әбубәкір мырза қолынан келген жәрдемін тартынбай тигізіп жүреді. Әсіресе, Ташкент гимназиясында оқитын бір қазақ баласын өз үйіне, бір тиын пұл алмастан сақтап оқытып жүрді. Ол жігіт гимназияны бітіріп, студент болып жүрген кезінде де таршылықта Әбубәкір мырзадан көп жәрдем көріп тұрды. Әбубәкір ағайға шын көңілімізден рахмет оқып, барек-алла демекті міндетті борышымыз деп білеміз» [4, 321]. «М. Шоқай лицейде оқыған жылдарында жергілікті халықтың орыс әкімшілік орындарымен болған әр түрлі оқиғалары мен проблемаларын көзімен көріп, куә болды», - деп жазады шоқайтанушы Ә. Қара. Бұл оның саяси көзқарасы мен бағытын айқынды түсуіне көмектеседі.

XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында көптеген қазақ жастары Ресейде білім алды. Олардың қатарында Алаш арыстары Ә. Бөкейхан, М. Тынышбаев, Б. Қаратаев, Б. Құлманов, Б. Сыртанов, Ж. Сейдалинов, А. Тұрлыбаев, Ж. Досмұхамедов, Ж. Ақпаев, С. Асфендияров, С. Шәлімбеков, Х. Досмұхаммедов, Р. Мәрсековтер [5, 19] бар. Аталған алаш қайраткерлерімен қатар Петербургте білім алу М. Шоқайға да бұйырды. Осы кезеңде М. Шоқай баспасөз ісіне араласа бастайды. Алғашқы мақалалары «Қазақ» газетінде жарық көрді. Басылымның шығуына тікелей атсалыспаса да, оның қазақ қоғамы үшін қаншалықты маңызды екенін білді. Бұл туралы ғалым Ә. Қара «Петербург университеті заң факультетінің алғыр студенті Шоқайдың қазақ қоғамына терең ықпал еткен осы басылымдарды жіті қадағалап оқып отырғаны күмәнсіз. «Қазақ» газетінің баспасөз өміріне қадам басуына байланысты студент жолдастарымен тізе қоса отырып, газет редакциясына хат жазды. Бұл оның жарық көріп жатқан қазақ басылымдарына мұқият көңіл бөліп отырғанын көрсетеді» [3, 20] - деп жазады.

М. Шоқайдың саяси публицистикамен айналысуына бірден-бір себеп оның Ресей Мемлекеттік Думасындағы Мұсылман фракциясының жұмыстарында белсенділік танытуы еді. 1916 жылғы ұлт-азаттық көтеріліс тұсында «Қазақ» газеті барынша елдегі жағдайдың тұрақтануын, қазақ халқының жазықсыз жапа шекпеуін қадағалады. Бұл істе Ә. Бөкейхан, М. Дулатов басылымда үздіксіз мақалалар жарияласа, М. Шоқай тек аудармашылық, жол көрсетушілікпен қоса оқиғаға қатысты деректер мен мәліметтер жинады. Нәтижесінде «Мұсылман фракциясы атынан Думаға ұсынуға бір сұрау дайындады» [3, 32]. 1916-1917 жылдары М. Шоқай Ә. Бөкейхан, М. Дулатовтармен бірге саяси оқиғаларға белсене араласты. Әсіресе қазақ елін аман сақтап қалу, әскерге жіберілген қазақ жастарының жағдайын көру, олардың талап-тілектерін билікке жеткізу қажырлы еңбек пен табандылықты қажет етті. Алаш арыстары «Қазақ» газетінде аталмыш тақырыпты тұрақты жазып, болған оқиғаларды баяндап, талдап отырды. Басылымның Қазақстанның барлық аймағына жетуін қадағалады.

1917 жылы 15-17 наурызда Ресей мұсылмандарының жалпы Конгресі өтеді. Осы жиында құрылтай өткізу жоспарланады. Артынша «Қазақ» газетіне Ә. Бөкейхан, М. Шоқай, М. Дулатов үндеу жариялайды. Онда уақытша үкіметті қолдауға шақырады. Алаш арыстары Қазақстанның әр аймағында болып, азаттығымызды қорғап қалу үшін жеке мемлекет құру қажеттігін түсіндіреді.

М. Шоқай 1917 жылы Ташкентте «Ықтият» ұйымын құруға атсалысады. Бұл туралы ақпарат «Қазақ» газетінде жарияланады. Түркістан мұсылмандарының бірлігі мен ынтымақтастығын нығайтуды көздеген ұйым «Бірлік туы» газетін шығарып, оның басшылығына М. Шоқайды тағайындайды. Қайраткердің баспасөз ісімен айналысуы да осы жылдардан басталады. Газет тарихына қатысты алғашқы мәліметтер 1991 жылы «Қазақ әдебиеті», «Ана тілі» басылымдарында сөз етілді. Белгілі публицист Ә. Әлімжанов «Мұстафа Шоқай!... Ол кім?» атты мақаласында М. Шоқай негізін қалаған «Бірлік туы» газеті сол кезеңде және өзінен кейінгі басылымдарға қарағанда мазмұны жағынан сапасы өте жоғары болғандығын айтады. Басылымда Алаш автономиясын құру мәселесі кеңінен талқыланды. 1918 жылдың сәуір айына дейін жарық көрген газетте М. Шоқайдың хаты жарияланған. Бұл туралы «Қазақ журналистикасының тарихы» атты еңбекте: Мұстафа Шоқайдың хаты былай аяқталған: «Бірлік туы арқылы алаш азаматтарына сәлем. Құдай тірлікте күліп-ойнап жолықтырсын. Жатқан жерім белгісіз, жария қылып болмайды. 13-ғинуардан 10-фиуаралға дейінгі күндер Түркістан халқының есінен өмірінде шықпас. Ол күндері адам-хайуан өзінің бет-аузын Түркістан халқына ашық көрсетті. Ол күндер – Түркістан тарихында сиямен емес, қанмен жазылатын күндер», - деп соңына (4. II-фиуарл), «Тау арасы» Мұстафа» деп қол қойған [4,80].

Бұдан кейінгі М. Шоқай өмірі шет елде өтіп, саяси күресін жат жерде жүріп жалғастырады. «Большевиктер Түркістанға өз биліктерін орнатқаннан кейін Тбилиси мен Бакуге барып уақытша тұрақтағанда баспасөзге мақала жазумен қатар журналдар да шығарды. Тбилисиде біреуі түрік тілінде және екіншісі орыс тілінде екі газеттің шығуына мұрындық болды. Тбилиси большевиктердің қолына өткеннен соң, Стамбулға кетіп бара жатып жолшыбай біраз күн Батумиге аялдады. Жергілікті газетке Тбилисидегі саяси жағдайға байланысты бірнеше мақала жазып үлгерді. Содан ағылшындардың қол астындағы Стамбулға өтіп, бірнеше апта «Таймс» газетіне мақалалар беріп тұрды» [3, 258], - деп жазады Ә. Қара.

М. Шоқайдың қайраткерлік қызметі, публицистік позициясы Парижде айқын, әрі белсенді көрінді. М. Шоқайдың публицистикалық мақалалары осы жылдары бірнеше тілдерде жарық көреді. Ол елдегі саяси, экономикалық жағдайларды талдай келіп, түркі халықтарының бірлігін насихаттады, соған үндеді. Ол Түркістан жастарының алдында сөйлеген сөзінде: «... Түрік халқы - батыр халық. Түрік халқы – арыстан ер халық. «Кімнен таяқ жегендей біздің түріктің баласы, алдырып жүрген дұшпанға аузының аласы». Бұл нақыл сөзді ұмытпауымыз керек. Бәріміз бір болсақ, біздің жеңбейтұғын жауымыз болмайды, мақсатымызға жетеміз! ... Түрік баласы, ұмытпандар, бастарындағы бөтен елдің өкіметін шығарып тастауға тырысындар!» [5, 64] -деген болатын.

М. Шоқай Тбилисиде «На рубеже», «Шафак» газеттеріне, Стамбулда «Йени Түркістан» журналында, Берлинде «Яш Түркістан» журналында публицистикалық мақалаларын жариялады. Қайраткердің публицистикалық мақалалары Түркістан автономиясын құру, туыстас елдердің ұлттық мүддесін қорғау мәселесіне арналды. М. Шоқай публицистикасында ерекше көрінетін басылым – «Яш Түркістан» журналы. Бұл туралы Ә. Қара «Яш Түркістан» журналы Түркістанның саяси, экономикалық, әдеби және мәдени мәселелеріне терең талдаулар жасаған журнал» деп бағалай келіп, «Түркістанның тәуелсіздігі мен халқының өзін-өзі басқару құқығына қол жеткізуі жолындағы күрес ...негізін саясат, мәдениет және тіл салаларындағы жұмыстарды құрайды» [3, 263]- деп жазады.

М. Шоқайдың публицистикалық мақалалары мен хаттарынан нақтылық, білімділік пен саяси сауаттылық, деректілік айқын аңғарылады. Ол шетелдік басылымдарда кеткен тарихи деректің бұрмалануын нақты дәлелдер келтіре отырып, хат жолдап, редакцияның жауап беруін қадағалап отырады. Мәселен, 1923 жылы 15 наурызда «Последние новости» газетінің Париж редакциясына «Орыс монархистері бағдарламасының сынына байланысты осы айдың 10-дағы «Последние новости» газетінің бас мақаласында Александрия кітапханасын өртеуге халиф Омар тарапынан бұйрық берілгені туралы аңызға (өкінішке орай, көп таралған кәдуілгі тарих оқулықтарының барлығында) байланысты, Брокгауз бен Эфронның энциклопедиялық сөздігінен (1891 ж.) төмендегідей анықтамаға Сіздің газетіңізден орын беруіңізді сұраймын», - деп хат жазады. Газет редакторы М. Шоқай келтірген деректің шынайылығын мойындайды.

Белгілі ғалым К. Есмағамбетов М. Шоқайдың «Яш Түркістанды» шығарудағы еңбегін зерттей келіп, «журнал беттерінде М.Шоқайдың жалпы қоғам дамуына, дүние жүзінде болып жатқан оқиғаларға және ұлт-азаттық қозғалысының формалары мен күрес тәсілдеріне, түрік халықтарының тарихы мен мәдениетіне арналған жүздеген мақалалары жарық көреді. Ол түркістандықтарды өз елі мен жерін шексіз сүйуге, мақтан тұтуға шақырады, себебі ата-жұртын жанындай көретіндер ғана оның тәуелсіздігі үшін күресе алады деп ой түйеді. Алғашқы күндерден бастап М. Шоқай журналда басылатын материалдардың шындыққа толық сәйкестілігіне, мазмұны мен идеялық бағытына ерекше көңіл бөледі. Мұстафа Берлиндегі «Яш Түркістан» журналын Парижде тұрып басқарудың кейбір қолайсыздықтар тудыратынын жасырмайды - деп жазады [7]. Бұл туралы ғалым Ә. Қара да өз еңбегінде оның себептерін ашып көрсетеді. Тәуелсіздік алған алғашқы жылдары қазақ тілінде «Жас Түркістан» журналын шығарып, онда қайраткердің бірқатар мақалалары жарық көрді.

М. Шоқайдың эпистолярлық мұрасын құрастырушы Байланыс және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінің бас сарапшысы Ғ. Исахан екі томдықтың он ерекшелігін атап өтеді. Сонымен қатар Париждегі университетаралық кітапханада сақталған құжаттарды мазмұндық жағынан сараптай келіп, «аталмыш мұрағатта М. Шоқайға М. Мұхити, Т. Заһир, Ә. Оқтай, А. Исхаки, В. Каюм, С. Бахтияр, А. Ибраһим, Искандер, Н. Шамсуллах, Ж. Ақшора-оғлы, Али Мардан бей, И. Ақунин, В.А. Чайкин, Т. Шағатай, Дж. Кастанье және тағы басқалардан келген хаттар, ішінара жауап хаттардың көшірмелері сақталған. М. Шоқайдың мұраттас, серіктес достарымен жазысқан хаттары Қазақстан мен Орталық Азия тарихын егжей-тегжейлі зерттеудегі айнымас дереккөз болып табылады. Бұл құжаттар қазақ қайраткерінің эмиграциядағы саяси қызметі туралы мол мағлұмат береді. М. Шоқайдың 276 хаттарының 268-і алғаш рет жұртшылық назарына ұсынылды.

Хат мазмұндарына қарағанда, аяулы азамат өз Отанынан тыс жерде жүрсе де халқының тағдыры үшін Ауғанстан, Қытай, Үндістан, Мысыр, Түркия, Ресей, т.б. елдерде тұрып жатқан қоғам қайраткерлерімен хабарласып тұрған. Оның үстіне М. Шоқайдың кіммен араласып, хат жазысқаны, Кеңес Одағынан шыққан эмигранттар жөніндегі деректер де елеулі мұра саналады» [8].

М. Шоқай хаттарында қозғалатын негізгі мәселе – елдегі саяси жағдай. Әсіресе В. Каюмға жазған хаттарында тұтқындағы отандастардың халі, елдегі саяси ахуалдың ушығуы туралы кеңінен сөз етіледі.

М. Шоқайдың публицистикалық мақалалары мен хаттары әлі де болса арнайы зерттеуді қажет етеді. Әсіресе «Яш Түркістанда» жарық көрген мақалалары әлі күнге маңызын жоймаған мәселелерге арналуымен құнды.

Қорыта келгенде айтарымыз, М. Шоқай мұралары осымен зерттеліп бітті деген сөз емес. М. Шоқай мұраларын зерттеуді шартты түрде жүйелесек, тәуелсіздікке дейінгі және одан кейінгі жылдар деп қарастырғанымыз жөн. Өйткені тәуелсіздікке дейін М. Шоқай тек шет елдерде ғана танылды. Ол туралы мақалалар мен зерттеулер бірнеше шет мемлекеттерде жарық көрді. Тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары М. Шоқай мұрасымен танысу, ескерткіш орнату, ғылыми еңбектер жазу жұмыстары жалғасты. Бүгінгі таңда М. Шоқай туралы деректі, көркем фильмдер, спектакльдер көрсетілуде. Мерзімді баспасөз, ақпараттық сайттар М. Шоқайдың өмірі мен шығармашылығы жайлы танымдық мақалалар жариялауда. Бір сөзбен айтқанда, қазақ ғылымында шоқайтану ғылым саласы ретінде қалыптасып, даму үстінде. Алдағы уақытта осы игі істер жалғасын табады деген үміттеміз.

Әдебиеттер тізімі

1. Шоқай М. Түркістанның қилы тағдыры / Құрастырған: Берік Серікбайұлы Қошым-Ноғай. - Алматы: Жалын, 1992. - 184 б.
2. Шоқай М. Таңдамалы: Үш томдық. - Алматы: Қайнар, 1999. - 520 б.
3. Қара Ә. Мұстафа Шоқай: Өмірі. Күресі. Шығармашылығы / Түрік тілінен аударған: Г. Шадиева, Қара Ә. – Алматы: Арыс, 2004. - 320 б.
4. Есмағамбетов К. Әлем таныған тұлға / К. Есмағамбетов - Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 504 б.
5. Қазақ / Құраст. Ү. Сұбханбердина, С. Дәуітов, Қ. Сахов. - Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1998. - 560 б.
6. Аллаберген Қ., Нұсқабайұлы Ж., Оразай Ф. Қазақ журналистикасының тарихы. – Алматы: Рауан, 1996. - 244 б.
7. Есмағамбетов К. «Яш Түркістан» журналы – тәуелсіздік жаршысы // Ана тілі газеті, 2010. -14 қаңтар.
8. Тоқсанбай Қ. Шоқайдың соңғы құжаттары // Егемен Қазақстан газеті, 2010. - 29 желтоқсан.

Г.Ш. Аширбекова, Г.К. Ертасова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Жанровые особенности публицистики Мустафа Шокая

Аннотация. В статье рассматриваются научные труды, в которых раскрывается личность М. Шокая и отражаются его политические взгляды. Работы о его жизни и творчестве разделены по периодам. Представлены сведения о научных поисках ученых-шокаеведов, в частности, найденных ими архивных материалах. Анализируются жанровые аспекты, политические и социологические ценности наследия М. Шокая.

Также уделяется большое внимание организации им издательского дела, статьям, отражающим его общественно-политические взгляды. Дается обзор его деятельности и статей в изданиях «Бірлік туы», «На рубеже», «Йени Түркістан», «Яш Түркістан». Анализируется содержание писем публициста.

Ключевые слова: публицистика Мустафы Шокая, политические письма, газетные издания, общественные журналы, научные труды.

G.Sh. Ashirbekova, G.K. Yertassova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Genre features of publicism of Mustafa Shokay

Abstract. The article discusses the scientific works that reflect the political views in the history of nations and the recognition of the individual of M. Shokay. As well as research on the periods analyzed Turda about life and work of M. Shokay. Available on archival materials and scientific research scientists shokaevedets. It analyzes the genre aspects, political and sociological values of heritage of M. Shokay.

The article deals with the organizational work of the press and the problematic aspects reflecting the socio-political views of M. Shokay. Provides an overview of publications and articles in «Birlik Tuy», «At the turn», «Yeni Turkistan», «Yash Turkistan» and analyzes the opinions and views on the content of the letter of the also publicist.

Keywords: Journalism Mustafa Shokay, political letters, Newspapers, public magazines, scientific works.

References

1. Shokai M. Turkistannyn qily tagdyry [The difficult fate of Turkestan], (Zhalyn, Almaty, 1992, 184 p.). [in Kazakh]
2. Shokai M. Tandamaly Ushtomdyq [Favorite three volume], (Kainar, Almaty, 1999, 520 p.). [in Kazakh]
3. Kara A. Mustafa Shoqay. Omiri. Kuresi. Shıgarmashılıgı [Mustafa Shokay. A life. Fight. Creation], translated from Turkish by G. Shadieva. (Arys, Almaty, 2004, 320 p.). [in Kazakh]
4. Esmagambetov K. Alemtanigantulga [The man who has received recognition in the world] , (Almaty, Dike-Press, 2008, 504 p.). [in Kazakh]
5. Qazaq [Kazakh], Composers: U. Subkhanberdina, S. Dautov, K. Sakhov. (Kazakh encyclopedia, Almaty, 1998. 560 p.). [in Kazakh]
6. Allabergen K., Nuskabaiuly Zh., Orazai F. Qazaq jurnalistikasınyn tarikhy [History of Kazakh journalism], (Rauan, Almaty, 1996, 244 p.) [in Kazakh]

7. Esmagambetov K. Magazine «Yash Turkistan» jurnaly – tauelsizdik jarshysy [«Yash Turkestan» - Bulletin of Independence], (newspaper «Ana tili», 2010, 14 January). [in Kazakh]
8. Toksanbay K. Shoqaydyn songy qujattary [Recent Shokai Documents], (newspaper «Egemen Kazakhstan», 2010, 29 December). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Әшірбекова Г.Ш. – филология ғылымдарының кандидаты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Журналистика және саясаттану факультетінің доценті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ермасова Г.Қ. – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Журналистика және саясаттану факультетінің III курс докторанты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ashirbekova G.Sh. – Candidate of Philological Sciences, associate professor, Faculty of Journalism and Political science L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Yertassova G.K. – 3 rd year PhD student of the specialty «Journalism», L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Журналистика сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Қазақ баспасөзінің тарихы, журналистиканың теориялық және қолданбалы ғылымдары, қоғаммен қатынасы, көсемсөзі, баспасөз қызметі туралы мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсырады және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_journalism@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):
- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін болуы керек.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- Microsoft Word (docx) форматындағы файлда;
- Times New Roman шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1 жоларалық интервалы;
- 14 кепл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- транслитерация **Library of Congress (LC)** жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;
Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында қою әрішпен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады)

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде (курсивпен);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі жартылай қоюмен белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қойылуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.]).

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмысының мекенжайы, телефоны және e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журнал жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 теңге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 теңге).

Реквизиттері:

1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

БИН 010140003594

АО «Банк ЦентрКредит»

БИК Банка: KСJBKZKX

KZ978562203105747338

Кбе 16

Кнп 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«Басылым үшін Автордың аты-жөні»

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Journalism Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the field of journalism, publication of materials devoted to the scientific issues of the direction of historical, theoretical and applied research of journalism, public relations, journalism, publishing.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 402) and by e-mail vest_journalism@enu.kz in Word format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors’ consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IRSTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author’s e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Requisites:

- 1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСJBKZKX
KZ978562203105747338
Кбе 16
КНП 859

- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«For the publication of the name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия: Журналистика»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в областях журналистики, связи с общественностью, публицистики, издательского дела.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_journalism@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо представить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx); – шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2; – междустрочный интервал 1; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (жирным)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. Каждой иллюстрации должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4.500 тенге, для сторонних организаций – 5.500 тенге):

Реквизиты:

1) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»

БИН 010140003594
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСЖВКЗКХ
KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

-
-
- 2) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859
- 3) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859
- 4) РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева»
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: **Қайрат САҚ**
Жауапты хатшы: **Гүлжазира Ертасова**
Компьютерде беттеген: **Гүлсім Базылхан**

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Журналистика сериясы.
- 2020. - 1 (130). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. - 94 бет.
Шартты б.т. - 7.5 Таралымы - 25 дана
Электронды нұсқа: [http:// buljorn.enu.kz](http://buljorn.enu.kz)

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қ.Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды